

Українська науково-технічна термінологія. Історія і сьогодення / Галина Наконечна. – Л. : Кальварія. – 1999. – 110 с. 7. Кобилянський Є. В. Синтез і властивості надлужних сульфонатної, алкілсаліцилатної і фенолятної систем та комплексні мастила на їхній основі / Є. В. Кобилянський : автореф. дис. ... докт. хім. наук; спец. 02.00.13 нафтохімія та вуглехімія, ІБОНХ НАНУ. – К., 2011. – 36 с. 8. Македонський О. О. Структура, властивості та технологія виробництва комплексних надлужних сульфонатних мастил / О. О. Македонський : автореф. дис. ... канд. техн. наук; спец. 05.17.07 – Хімічна технологія палив та паливно-мастильних матеріалів. Національний університет «Львівська політехніка». – Л., 2008. – 19 с. 9. Папейкін О. О. Структура, властивості та технологія одержання алкілсаліцилатних мастил / О. О. Папейкін : автореф. дис. ... канд. техн. наук; спец. 05.17.07 – Хімічна технологія палив та паливно-мастильних матеріалів. Національний університет «Львівська політехніка». – Л., 2011. – 20 с. 10. Кобилянський Є. В. Основи нанотехнологій мастильних матеріалів / Є. В. Кобилянський, Ю. Л. Іщук, М. А. Альтшулер // Каталіз и нефтехимия. – 2005. – № 13. – С. 1–8. 11. Іщук Ю. Нафтопродукти. Метод визначення біорозщеплюваності / Іщук Ю., Ленд'єл Й., Кобилянський Є., Микитенко В., Лукичев О., Колбасіна Ж., Вихрестюк М., Пугачова Л., Харченко Н. // ДСТУ 4247: 2003 (СЕС L 33-A-93, NEQ). – Національний стандарт України. 01.10.2004. 12. Булгак В. Б. Компресорні станції. Турбінні та моторні оливи для ГПА / Булгак В. Б., Любінін Й. А., Ленд'єл Й. В., Ізбаиш В. І., Соляник В. Г., Булгак Т. В., Копач Н. В. // СОУ 60.3-30019801-051:2007. Стандарт організації України. – К., 2007. 13. Іщук Ю. Л. Оливи індустриальні для промислового устаткування / Іщук Ю. Л., Суховерхов В. Д., Лукічев О. І., Філінова В. В., Лазор Т. Г. // ГСТУ 320.00149947. 006 – 99. Галузевий стандарт України – К., 1999. 14. Оливи моторні АЗМОЛ ТУРБО. Технічні умови // ТУ У 00152365. 088 – 99.

УДК 811.161.2

Володимир Козирський¹, Василь Шендеровський²

Міжнародне Енциклопедичне Бюро з Фізики,

¹ІТФ ім. М. Боголюбова НАН України,

²Інститут фізики НАН України

БРАК МОВНОГО ІМУНІТЕТУ АБО ВТРАТА САМОТОТОЖНОСТІ НАЗОВНИЦТВА

© Козирський В. Г., Шендеровський В. А., 2012

Наголошено на небезпеці внутрішнього спотворення питомого українського назовництва.

Ключові слова: українська мова, назовництво, семантика, спотворення.

We stress the danger of internal disfigurement in today natural Ukrainian terminology.

Keywords: Ukrainian language, disfigurement, semantics, terminology.

Українська наукова й технічна термінологія все ще надто загрожена й гостроту проблем посилюють не лише невігластво й «призвичаєність» до суржику й чужих термінів, а й потужній організований україножерський опір офіційних речників словникарства й «п'ятих колон» між фахівців. Ходить не про неграмотне мавповання «братнього» назовництва, що має власні проблеми, які не розв'язують, а про доконечність нормальних умов для питомого українського назовництва, що є набутком тисячоліть творчої потуги нації, культурною спадщиною якої (не завше усвідомлюючи) послуговується цілий світ.

Занедбаність і бездоглядність назовництва вельми небезпечні, бо воно є невідкличний живильний первень лексики: новітні слова науки й техніки дедалі більше ширяться в побуті, терміни й словосполуки виходять за межі кабінетів і лабораторій.

Заки наукову й технічну термінологію було обмежено сферою фаховою, можна було вважати їх вузьковжитковим арго й не вельми перейматися, чи за основу править латина й грека, чи якісь «братні» покручі. Коли ж породжена україножерством «повстанка» вихлюпує на загальномовне спілкування через масову дезинформацію й дифамацію, то вже є загроза національній безпеці в найглибнішій сенсі цієї доволі молодій словосполуки.

Нація тратить питому лексику, питому граматику й питому фонологію. Вищавлення природніх складників світосприйняття неухильно породжує манкуртів. Нагадаймо: тільки самототожні об'єкти здатні повновартісно існувати.

Маємо вертати до підвалин [1]. Визначальні засади, що їх мають задовольняти видання, укладені українською мовою, такі:

- i) термінологія має бути українська лексично (переважно) й максимально зберігати синонімію;
- ii) має бути збережено семантику й узгодження з першоджерелом;
- iii) терміни мають бути узгоджені з мовним довкіллям (можливість утворення термінологічних розгалужень, стислість, милозвучність).

Проблема системного й систематичного нищення правдивої семантики й накидання безпідставних рівнобжників до набридлих московізмів.

Який – котрий, щоб – аби, тяжко – важко, незважаючи на – попри, ймовірний – імовірний, із (із ... лінгвістики) – з, і, й – та, приступ(ний, на, не) – доступ(...), осягати – охоплювати, усміхатися – посміхатися, приморозки – заморозки, вигоди – джерела.

Охочі до правильного мовного вжитку знають: орудник прикметників і дієприкметників замість називника на кшталт ліпшою – ліпша, систематичною – систематична, непридатним – непридатний, є неодмінним атрибутом – є неодмінний атрибут (неодмінна ознака) є характерний полонізм.

Нестримне «захоплювання запроцесовуванням» геть чистенько всього, надужиття зайвої афіксації й недоконаних форм дієслів і віддієслівних іменників як от використання, відокремлювання, заканцеляризованішої, означування, організовування, перелітеровувальна, розмежовування, розповсюджування, сполучування, упорядковування, усучаснювання не тільки ускладнюють читання й сприйняття тексту, а й породжують не вельми сприятливі емоції щодо такої «наукової» мови.

Якось ми вже писали про охоту геть усе ввіпхати до одної схеми: якби то було творення нової мови есперлапок чи принаймні запровадження нового дієслівного пня, то один стрункий шкід на вжиток певних афіксів на певні дії є природній, логічний і навіть продуктивний спосіб побудови семантично ґрунтованої граматики. Ми ж маємо питомі мовні реалії й той же тяглий ще передісторичний узус. То що, оголосимо все написане досі неправильним? Певно, такі протиставлення безпідставні, недоречні й не мають сенсу.

Шкідництво всередині наукової мови понадто небезпечно через усе зростаючий вплив її на мову буденну. І цей вплив усебічний, його не вичерпує неграмотний і неправильний ужиток власне наукових термінів чи словосполук. Шкодить дивовижне невігластво в царині загальної лексики, що є невідклична складова всякого речення тексту наукового чи технічного. А що наука не втратила ще заробленого колись авторитету, то, сприймаючи з певною довірою наукоподібні речення, слухач і читач ризикують некритично сприйняти й загальну мовну неписьменність.

Багато науковців, до того ж із регаліями й поважними замірами повчати інших у царині наукової мови й термінології, нехтують питому українську літеру Г, бо так, мовляв, простіше. Заялоджена й набила оскомину теза про «призвичаєність» до «общепонятного» вже має виразні клінічні риси.

Питоме Г: гарнітур, градієнт, гратка, інтегральний, легований, оригінал, редагування, регіонал, фрагмент.

Ужиток москвомовних взірців: видання **призначене** замість **призначено**, приводити до змін – спричиняти зміни, управління їх положенням – зміна їхнього розташування, перезаписувані системи

зберігання інформації – пам'ять змінного змісту, за допомогою впливу зовнішнього електричного поля – стороннім електричним полем, решітка – ґратниця, плавити, сплави – топити, стопи, скануюча – сканівна, щільність запису – густина запису, постійна напруга – стала напруга, просвічуючої електронної мікроскопії високої роздільної здатності – просвітньої е. м. в. роздільної здатності, процеси, які спостерігаються при перемиканні – спостережувані під час п., при прикладанні – за прикладання, існуючі моделі – наявні м., стоки (змоск.) – витоки, поглинання – вбирання, новизна – новітність, вимірювання – міряння, енергетичне положення – розташовання, домінуючий – панівний, переважний, кривизна – кривина, просвітлювальна – просвітна, селективне травлення – вибіркоче шавлення, інтерфейсна границя – межа розділу, генерує дефекти – створює, зроблено порівняння – порівняно, більших температур – вищих температур, зменшується – меншає, збільшується – більшає, по порядку величини – за порядком, гетероструктура знаходиться у стані – є, перебуває, гетероструктура може бути переключена з LRS в HRS шляхом прикладання порогової напруги – перемкнена прикладанням, стан опору комірки визначається щільністю кисневих вакансій – густиною, приводячи до зникнення – знищуючи, комбінує зберігання інформації за допомогою орієнтації сегнетоелектричної спонтанної поляризації зі зчитуванням – орієнтацією зі, пов'язана із зміною щільності – зі зміною густини, дослідження ReRAM на оксидах перехідних металів знаходяться в початковій фазі – (щойно) розпочато, на наноіоніках – йон, що володіють перетягнутими петлями-метеликами гістерезису – з петлями, оскільки струм, .. повинен дорівнювати нулю при нульовій прикладеній напрузі – бо струм має зникати за нульової напруги, поведінка значно більше виражена – значно виразніша, володіють діодними вольт-амперними характеристиками – мають, запис/зчитування – запис/випис, низькоенергоспоживаючі – енергоощадні, формування при високій напрузі – за високої напруги, володіють мультибітовою щільністю – мають мультибітову густину, шляхи струмопроходження – струмові шляхи, розробляється архітектура таких пристроїв пам'яті та досліджуються можливості їх скейлінгу – розробляють і досліджують... їхнього, *вдосконалено фізичну модель мемристорної пам'яті, засновану на аналізі чисельного вирішення зв'язаних рівнянь*, процеси рекомбінації й генерації носіїв заряду знаходяться в локальній рівновазі – перебувають у, приводимо до рівності – зводимо, рівняння (...) розв'язуються разом з такими граничними умовами – розв'язують, визначається положенням рівня Фермі і щільністю електронних станів – визначає рівень Фермі й густина електронних станів, DOS розраховується квантово-механічно за допомогою теорії функціонала густини – розраховують за теорією функціонала густини, умова (...) приводить до співвідношення – призводить, використовуючи (..) і (...), рівняння Пуассона (...) для електричного потенціалу зводиться до вигляду – можна подати як, крутизна характеристики падає по відношенню до первинної – нахил меншає щодо, більш різкий – різкіший, виразніший, знаходяться під потенціалом і використовуються у комірках пам'яті – є під напругою, найбільш інтригуючі – найцікавіші, багатообіцяючі – обнадійливі, вирішення цих протиріч – розв'язання суперечностей, володіють цілим набором станів – мають цілу низку, при низькому тиску – за низького, провідність визначається кисневими вакансіями і глибоко проникає в підкладку – провідність визначають кисневі вакансії, поле управляє густиною носіїв, поле управляє щільністю носіїв – змінює густину, невирішені проблеми – нерозв'язані проблеми, діелектричний зазор – прозор, розглядаються нанометрові плівки – розглядають, заряди з навколишнього середовища – сторонні заряди, введені позначення – введено, прямокутником позначений – позначено, при подачі електричної напруги – з поданням, при реверсуванні поляризації – з, компенсуючий – компенсівний, складається із струму – зі, вони повинні бути добре масштабовані – мають, при виборі – за, вибираючи, подолання існуючих обмежень – наявних, загальне визначення терміну – означення терміна, проект учбового плану – проект навчального, із отриманням – з, важко передбачити – тяжко, складно, в літературі відсутня єдина точка зору – немає спільної думки, зустрічаються в літературі – трапляються, найбільш обґрунтована – найобґрунтованіша, при формулюванні задач – формулюючи задачі, більше, ніж у роботі [...], напрямків, по яким перехрещуються – напрямів, у яких стикаються, метали, полімери і т. д. – і т. і., визначення

медицини як науки – означення, приведені в енциклопедії – наведене, найбільш повне – найповніше, типи фахівців із медичної фізики – з, пов’язані із становленням – зі, найбільш логічним при задекларованій стратегії – найлогічніше за д.с., спорідненою із традиційною – з, при розкладі потенціальної енергії по степеням – у розвиненні за степенями, де ... є силову постійну n -го порядку – силова стала, ГЩУ решітка – ґратниця, при збільшенні температури ангармонізм посилюється – з ростом температури ангармонізм більшає, що із зменшенням співвідношення між параметрами – з меншанням відношення параметрів, орієнтація таких частинок повинна – має, що приводить до нових фізичних ефектів – спричиняє, системи отримали назву – названо, більш цікаві – цікавіші, ефекти очікується отримати – очікують, енергозберігаючі – енергоощадні, збігається за напрямом з довгою віссю – з напрямком довгої вісі, більш точним визначенням – точнішим, мочеполова система – сечо-статева, кишечник – кишковик, позбавитися від – позбутися (чого), теорія імовірності – ймовірности, посмішка – усмішка, смакуємо – ласуємо, нічого собі – овва, отакої, необхідно – (конче) потрібно, переселенці – пересельці, шкіряні хвороби – шкірні, відновлювальний – відновчий, люб**а** – будь-яка, всяка, та – і, й, відбірний – добірний, від душі – до душі, котрий – який, відтак – тому, добиватися – домагатися, попри – незважаючи на, всупереч, комбінує феноменологічну модель і теорію функціонала густини – поєднує.

На основі спрощеної феноменологічної моделі сформульовано процедуру обробки результатів DFT-розрахунків. Розробка фізичних принципів. Очевидно, що автор не розуміє сенсу геть усіх ужитих термінів – від моделі до розробки. А це вже клініка.

Вулиця має n метрів завдовжки, мають вирішити питання підсипки піску, тривають роботи по обкошуванню території, обрізанню кущів та зняттю сухостійних дерев. Слова наче українські, та фрагменти маразматичні навіть у мові-оригіналі, якою мислить автор.

Мовознавець на всю країну переконуює, що харалужний то є металевий, що навіть близько до правди. Але це той випадок, коли напівправда гірша за брехню. Харалужний то сталевий. Хоча всяка сталь є металевий композит, не всякий композит є сталь, не кажучи вже про якийсь окремий метал. Елементарне невігластво продуковано на цілу країну. Хтось не дасть собі труда зазирнути до словника (а ще ж слід знати, до якого, бо чує серце, що вже є словники зі згаданим тлумаченням) й залишитися на все життя з не вельми правильними уявленнями про мову, науку, техніку й життя.

Лише неперервна сумлінна самоосвіта й правдива вимогливість кожного до мовленого й писаного є реальний лік на ці за давні хвороби наукової мови. Та щоб це таки подіяло, конче потрібно змінити самооцінку й позбутися накиненого комплексу меншовартості. Отже, шануймося, панове, бо ми того варті!

1. В. Козирський. Засадничі складники Української наукової термінології / В. Козирський // Міжн. конф. «Фізика в Україні». – 1993. й Міжн. наук. конф. «Проблеми української науково-технічної термінології». – Львів, 1993.